

פניני הרמ"א

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובב"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

פניני הרמה

לפרשת נשא

מפניני רבינו:

ויהי ביום כלת משה להקים את המשכן. (ז. א.), ברש"י: בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת ע"כ, למדנו מזה כי עבודה גדולה היא זו לפקח שהמעשים יהיו נעשים ע"פ התורה, ואפילו מעשי מצוה כעשיית המשכן, ויש צורך שגדולי ישראל ימסרו נפשם על זה להורות ולפקח שיהיה הכל נעשה ע"פ דעת תורה, וצריך לזה מסירות נפש הן מצד העם שדרכם לרנן ולהתלונן על המפקחים האלה, והן מצד גוף הענין שצריך הרבה עמל ויגיעה בתורה ויראת חטא עד שיזכה לחוש של דעת תורה אמיתי לדעת מה לקרב ומה לרחק לבלתי לטעות, וכמש"כ רש"י על מרע"ה, ולא באחת מהן, ואז יזכה שמעשי המצוה שנעשים בפקוחם של אלה יהיו נקראים על שמם.

וכן זכינו לראות אצל רבותינו גדולי הדור הקודם ששמו בזה עיקר מעינם, וכל רב במקומו שם זה למטרה לפקח ולבקר מעשי העסקנים, ועי"ז זכו להעמיד דת על תלה, אבל מאז חסרנו כל אלה בדור אומלל זה, כל הדיוט קופץ בראש ואיש הישר בעיניו יעשה ומדמה כאילו מציל דת, ואינו אלא הוסרה עד היסוד בה.

[ואגב אזכיר כאן עובדא מאדמו"ר (הגה"ק מוהרי"ץ דושינסקיא) זצ"ל אשר מוכיחה עד כמה דקדקו גדולי ישראל האמיתיים להעמיד דת על תלה לפי עומק שכלם ודעתם, היה זה בתחלת שנות המדינה הציונית, שישבו אז הגאוני חברי הבד"ץ בביתו של הגאון רבי זעליג ראובן בנגיס זצ"ל, ונסחו כרוז פסק דין בענין מסויים, והוזקקו לחתימת אדמו"ר זצ"ל, שכבר היה חלש מאוד לעת זקנותו ורק יחידים יכלו להכנס

אליו, וזכיתי להמנות לבאי ביתו, ונשלחתי אז מן הגאונים הבד"ץ זצ"ל לילך לביתו להחתימו על הפסק דין הנ"ל, והנה אדמו"ר זצ"ל מחק הכותרת "פסק דין" וכתב במקום זה "דעת תורה" וחתם חתי"ק, חזרתי למושב הבד"ץ, ואמנם חרה הדבר להגאון רבי פנחס עפשטיין זצ"ל וחזר והעמיד הכותרת פסק דין וצוה עלי לחזור לבית אדמו"ר זצ"ל שנית, כשראה כן, ביקש ממני להביא לו גמרא בבא בתרא ורמב"ם, ואחרי העיון אמר: אני לא יודע מקור לפסק דין אלא ל"דעת תורה", אם הבד"ץ מבורר להם פסק דין שיחתמו בלעדי – כמובן שנעשה כהכרעת אדמו"ר זצ"ל – (ולפלא שלמחרתו יצא "פסק דין" של יהרג ואל יעבור בענין גיוס בנות, בניסוחו וחתימת ידו של אדמו"ר זצ"ל).

ואשרי לדור שככה לו שמנהיגי הדור ודורשיו, כל אחד לפי עומק דעתו ואחריותו דאגו להעמיד דת של תורה בראייתם הברורה והתקיפה לבלתי סור מאמיתה של תורה והלכה ברורה בלי משוא פנים].

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "טוב לגבר כי ישא עול"

[מתוך ספר בית אב שיחות החדש – נאמר בשנת תשנ"ד לפ"ק, ונכתב בקיצור (מין רבינו שליט"א ציין על מאמר זה שהוא 'מאמר נורא')]

ועול גדול היה מוטל על הכהנים שלא יטמאו עצמם, כי כל מקום הליכתם היו צריכים לבדוק אם יכולים ליכנס לבית זה או לא, אם מותר להם לנגוע בכלים אלו או לא, זוהי בחירה ומעלה, וזהו שלמות האדם להיות נושא שעבוד, ומי שהוא איש מורם יותר נבחר יותר לעול ולשעבוד.

ובמדרש (בראשית רבה לב, ג) הביא שלשה משלים על זה, אם כפשתן הזה שכל שמקיש עליו ביותר, היא משבחת והולכת, אם ככלי חרס שהיוצר מכה בו ובודק קנקנים יפים, שאפי' מקיש עליהם כמה פעמים אינם נשברים, ואם כפרה חורשת שמטילים עליה עול. כן בודקים הצדיקים, תחילה סובלים כדי שיתחזקו, ואח"כ מכים עליהם לראות אם יעמדו בנסיון, ולבסוף אם נבחנו בכל זאת, אז זוכים שמטילים עליהם עול, זה המשיל המדרש על הלויים, שבמצרים נתחזקו ששמרו דרך ד' בסבל הגלות, ואחר חטא העגל נבחנו אם

הנה נבחרו הלויים מכל ישראל ונבדלו במעלה, מפני שקיימו בנפשם "וכי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" (דברים לג. ט), ומעלתם ובחירתם היה עבודת הלויים, לעבוד ולמשא, עבודת משא כפשוטו, ושומרי ביהמ"ק, והשירה שהיא נקראת עבודת עבודה, עבדות, לא שררה אני נותן לכם אלא עבדות אני נותן לכם, והעבודה נקרא בחירה ומעלה, כי אכן כל מעלת האדם הוא לשאת בעול.

והכהנים נתקדשו ביותר והוטל עליהם עול יתר, שמיד בעלות השחר הקימו אותם ממיטותיהם, ומי שישן על משמרתו היו חובטין אותו במקל (מידות פ"א מ"ב), יש אומרים כפשוטו וי"א שורפים בגדיהם, כיון שכל מציאותם הוא עבדות ועול.

והכהן גדול שהיה מורם עוד יותר, לא היה יכול לצאת מירושלם ועוד שעבודים, מה ילבש וכיצד תספורת שערו.

יעמדו בנסיון ויעשו כצווי משה להרוג איש באחיו, ואח"כ נבחרו לעבוד ולמשא.

והרמב"ן בפרשת בראשית (ב. ט.) האריך כיצד היה נראה אדה"ר לפני החטא, שהיה מטבעו עושה היושר, ולא היתה לו משיכה להרע כלל, וכמעט שלא היה לו בחירה נופי' דעת' טוב ורע מלשון רצון וחשק, כמו דעתו לחזור, ודעתו לפנותו, וביאור הדברים שהשכל היה מחייבו להתנהג כראוי, "לעבדה ולשמרה", מ"ע ול"ת, והשכל עצמו היה מטיל עליו העול הגדול ביותר, כי איך אפשר לעשות ההיפך, הלא אין זה אלא שגוען לעשוך היפך השכל, כל זה לפני אכילת עץ הדעת, אולם אח"כ כשאכל מעץ הדעת טוב ורע, נחשך כח שכלו מחמת הנגיעה לתשוקת הרע, ולא היה עליו העול השכלי הגדול כמקודם, וכבר לא היה לו עוד היכולת לעמוד בגן עדן, כי עלול היה לחטוא, וע"כ גורש מג"ע, שיהיה עליו עול מבחוץ - בזיעת אפיך תאכל לחם. וכתב שזה פירוש הפסוק (קהלת ז. כט.) האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים.

ויעויין ברמב"ן פרשת נצבים (ל. ו.) כי לעת"ל אע"פ שעולם כמנהגו נוהג, שוב יהיה כמו קודם החטא, פי' שיהיו ימים שאין בהם חפץ לרע, כדכתיב ומל ד' את לבבכם, ויהיה שכלו זך ומצוחצח, ויעשה הטוב בהכרח שכלי, ונראה שזהו שכתב הרמב"ם (סוף הלכות מלכים) שיהיו המעדנים מצויים כעפר - כמו בג"ע - ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד וכו', והיינו שלא ימשך האדם אחרי המעדנים אלא יעסקו במושכלות, ותמלא הארץ דעה את ד' בהכרה שכלית ניו"פ אין בין עולם הזה לעולם הבא אלא שעבוד מלכיות בלבד, פי' שלא יהיו צריכים שום שעבוד לשעבדם למצוות, אלא מכח השעבוד השכלי לבדן.

וכן איתא בחובות הלכות שער הפרישות (פרק ז), שהאריך בביאור הענין, כי בתחילה לא היה צורך בעול התורה, כי היה השכל זך, ואח"כ נחלש ברוב התאוה, והוצרך לשעבוד התורה יעויי"ש באורך דבריו הנפלאים, והוא אשר דברנו.

ומה שאומרים אתה בחרתנו מכל העמים, היינו בקבלת עול, ואין לנו מושג מחיי גוי, עושה מה שרוצה, הולך לכל מקום שרוצה בכל זמן שרוצה ואוכל מה שרוצה ולובש מה שרוצה, ואנו כלל ישראל מובחרים, שאנו אסורים וקשורים ומשועבדים, כשקמים בבוקר צריכים מיד להתפלל ואסור לאכול, לא יכולים לילך לכל מקום ולא לאכול הכל, ואם אוכלים צריכים לברך לפני ולאחרי, ולא כל יום מותר במלאכה, ולא כל מלבוש מותר ללבוש, וכאן צריכים למהר בשביל מנחה, וכאן אסור לאחר בשביל קדיש, הרי כל אדם פשוט בישראל נושא עול עצום, והמובחרים שהם כהנים לויים אפי' ביותר מזה, כאמור, זוהי בחרתנו, וזוהי נקראת שררה.

וזוהו ענין מלכות, להיות מלך על מקלו, והיה עמו וקרא בו כל ימי חייו, מלך על עצמו. ובשעת מתן תורה שאמרו נעשה ונשמע כפה עליהם הר כגיגית, כי זוהי תחילת קבלת התורה, להיות מוכרח ולשאת בעול, עבדי הם ולא עבדים לעבדים.

אין לאדם שייכות עם שלמות אלא במדה שנושא בעול, ומקדיש עצמו, לעמוד לתפלה בזמן, לבא לסדרי ישיבה בזמן, לקיים מצוותיו בעתם - מקדש ישראל והזמנים, וזה צריך חינוך ורגילות מנעוריו של אדם, טוב לגבר כי ישא עול מנעוריו (איכה ג. כז.), אז יהיה לו טוב, כשהוא גבר שישא עול, משום שאז יש לו שייכות לתכלית של אדם לעמל יולד, לעמלה של תורה פי' עול תורה, והבן.

פניני הרמה

לפרשת בהעלותך

מפניני רבינו:

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. (ח. ב.). במדרש: "זה שאמר הכתוב גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, ולנו אומר בהעלתך? למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב אמר לו המלך תדע שאצלך אני סועד אלא לך ותקן לי, הלך אוהבו והתקין מטה של הדיוט, מנורה של הדיוט כו' כיון שראה אוהבו את כל הכבוד התבייש והטמין את כל מה שהתקין לו שהיה הכל הדיוטות אמר לו המלך לא אמרתי לך שאצלך אני סועד למה לא התקנת לי כלום, אמר לו אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך ונתביישתי והטמנתי כל מה שהתקנתי לך שהיו כלי הדיוטות אמר לו המלך חייך שאני פוסל את כל כלי שהבאתי ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך. וכן הקדוש ברוך הוא" ע"כ, ודבר זה שורש בעבודה, וככל שגדולה השגת האדם בעוצם התקונים שעושה במצוותיו ובתפלותיו, כן צריך זהירות וחיזוק לבל ידמה שיש באמת צורך לו, כי סו"ס הכל רק מאיתנו ית"ש לזכות אותנו, וע"כ לא התיקונים הם תכלית עבודתנו, כי באמת לא צריך לכל אלה, ואין הנדרש מאתנו אלא לכוון רצונו ית' בקיום מצותיו על פרטיהם ודקדוקיהם, ורק אם לא יסיח אדם דעתו מיסוד זה יהיה סמוך ובטוח כי לא יסוח אחרי תקונים בדמיונות לבו ומחשבתו ולא לשנות מהמצוה.

וי"ל הוא הנאמר כאן אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות כדאיתא בגמרא מנחות (דף כ"ט) ומובא ברש"י כאן, מלמד שהיו מצדדים כנגד נר האמצעי, פירוש, להורות כאילו הנרות כולם לצורך הנר האמצעי, וכלום נר לנרות צריך? אלא ללמד על מהות מצות המנורה, כדאיתא במדרש הנ"ל, לדון מזה על עבודתנו בכללה, והוא שנאמר אחר זה ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה, ופירש"י, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה וכמשנ"ת.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

ואחרי כן יבאו הלויים לעבד את אהל מועד וטהרת אתם והנפת אתם תנופה. (ח. טו.) וקשה דהרי התנופה היתה מקודם, שכן הוא הסדר עפ"י מה שכתוב לפני זה תחלה והניף אות אהרן, ואח"כ והלויים יסמכו את ידיהם על הקרבן, ואחרי כן באו לעבוד, ולא היתה כאן תנופה שניה? ואם כי רש"י כתב שנזכרה כאן שלש פעמים לשון תנופה כנגד בני קהת וגרשון ומררי, אבל עדיין לא נתבאר למה נזכרה התנופה אחרי שבאו לעבוד, דהרי היתה מקודם]. ואולי יש לפרש בדרך רמז לפמש"כ בהעמק דבר במהות תנופה זו של הלויים לצורך עבודה להורות על העלייה הנצרכת להיות מוכן לעבוד עבודת ביהמ"ק, ולפי"ז באמת מדרגת העבודה לפי ההכנה ותשוקת העלייה – וכמש"כ במסילת ישרים בפרק א' כל הבדל דק שימצא באמצעים תבחן תולדתו בהגיע זמן התכלית – והרי בני קהת וגרשון ומררי היו נבדלים במעלות חשיבות עבודותיהם, וזש"כ כאן שאחרי כן באו לעבוד באותה הבחינה והשלמות שהיתה הטהרה והתנופה הקודמת.

(שם)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "אותה אבקש"

[מתוך ספר בית אב שיחות החדש – נאמר בשנת תשנ"ט לפ"ק]

לשמע את קול ה' אלהינו עוד ומתנו", ולכאורה יש כאן סתירה, דאחרי שאמרו שראו כי ידבר אלקים את האדם וחי איך אמרו ועתה נמות? אכן ההדגשה בזה, שיש די אבל לא יותר.

והנה המיתה האמורה כאן אינה מיתה במובן הפשוט, כי למה ימותו, אלא היה הפחד פן יתרחקו מתאוות החומר, וכדאיתא ברמב"ם בפירוש המשניות (הקדמה לסדר זרעים) שבנין השכל הוא תורבן הגוף, פי' תאוות הגוף, כי באמת הדבוק בד' וממשיך להדבק בו ית' מתעלה, וכמו שכתב הרמב"ן בפרשת אחרי (יח. ד.) עה"פ וחי בהם, שהוא כאילו אינו בעל גוף, כי באמת זוהי מציאות התורה להשוקד בה שהולך ומתעלה יותר משאר בני אדם, וכמו שאמר רב יוסף נתרוממתי יותר מיוסף בשוקא (פסחים דף סח:), והיינו שהאדם מתרחק מתאוות הגוף, ולכאורה היה צריך להיות מרוצה מזה, אבל אינו כן, מטבע

איתא בגמרא שבת (דף קטז.) דמש"כ ויסעו מהר סיני היינו כתינוק הבורח מבית הספר, וכדאיתא בתוספות שם (ד"ה פורענות), ואכן זהו טבעו של תינוק אחרי לימודו שעות הקבועות, שמבקש שעת חופש, אבל דור המדבר מקבלי התורה לא תינוקות היו ולמה ברחו, ובודאי אין בריחה כפשוטו, שהרי הוצרכו לנסוע, אלא שהיו מרוצים מן הנסיעה מפני שלמדו תורה הרבה, כלשון התוספות, אולם אכתי, וכי משום כך צריך לברוח?

ונראה בזה יסוד הדברים כי זה טבע יצה"ר באדם, שרוצה למנוע ממנו עליה יתירה, וכדאיתא במתן תורה בפרשת ואתחנן (ה. כא - כב), דכתיב: "ותאמרו הן הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו ואת קלו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי: ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם יוספים אנחנו

הנזירות אינו רוצה בזה ומתחרט, הנה נזיר הוא נזיר עליון יעוויי"ש ברמב"ן (ו. יג.) ובאבן עזרא (שם פסוק ז) בביאור כי נזר אלקיו על ראשו, אבל הוא יודע שאם יאריך בפרישות ידבק בזה באמת וימאס תענוגי עוה"ז ואינו רוצה בכך כאמור, זולת הנזיר שבא מן הדרום שהיה ברור לשמעון הצדיק שהוא לא יתחרט.

וראיתי בספר נחלת יעקב לא"ז המגיד משעפס זצ"ל בפרשה זו כי ההבדל בין יראה מעונש ליראת רוממות, כמו שפי' החובות הלבבות בשער אהבת ה' (עיי"ש בהקדמה, ובפרק ו) שהירא את המלך בורח ממנו והאזהבו מתקרב אליו עיי"ש, ויובן בזה כי סתם נזיר הוא כמ"ש"כ התוספות בנדרים (דף ט: ד"ה כשהן) שכל הנזירות לברוח מן היסורין על כן אין בזה קיום, זולת זה שבא מן הדרום שרצה לברוח מן היצר כמו שאמר ראיתי שהיצר רוצה להחטיאו וע"כ גזו התלמים, זהו מאהבה ורוממות.

והוא אחת שאלתי אותה אבקש, את ה"אחת שאלתי" כל אחד רוצה, אבל ה"אותה אבקש" כל ימי חיי, זהו תכלית האדם שבאמת רוצה להפטר מן היצה"ר ולעמוד בנסיון (עי' עוד בבית אב שיחות החדש פרשת שלח מאמר יב).

היצר לאהוב את תאוות הגוף וקשה לו להפרד מזה, והוא רוצה ללמוד תורה אבל להשאר כאיש המוני, וכמו שכתב החובות הלבבות בשער הפרישות פ"ד שמבקש שכר העובדים במעשה רשעים, ונעשה בטנם אלהיהם ותורתם מלבושיהם ומוסרם חזוק משכניהם עמוסים במעמסות התאוה עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס.

ועוד שם כבר הגיע זה לרוב בני תורה בדורנו [דורו של החוה"ל], הוא שנקרא הוא מה שמכונה שאדם בורח אם למד תורה הרבה, פן ימות וימאס בתענוגי עוה"ז, ונראה שזה שכתוב שם והעם בוכה למשפחותיו ובעיני משה רע (יא. י.), ופירש"י על שהוצרכו להפרד מן העריות שהיו מותרים ע"ע, ונראה שכמו כן שאר תאוות עוה"ז, אע"פ שאדם רוצה תורה ועליה אבל בלי להפרד ממטעמי עוה"ז, כמו שאין אדם רוצה לעזוב אשתו וביתו לנדוד למרחקים אע"פ שמבין התועלת בדבר, כן דבר זה, והוא נסיון להאדם שרוצה להיות שוקד על דלתי תורה להתעלות.

והוא ענין נזירות, וכמו שדברנו בשבוע שעבר, ששמעון הצדיק לא אכל מקרבן נזיר (נדרים דף ט:), ופי' בגמרא שם שכיון שנטמא ומאריך לו